

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФОРІЕНТАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ З ПРИКЛАДАМИ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

© 2015 КІСЬ О. П.

УДК 331.548

Кісь О. П. Проблеми інформаційного забезпечення профорієнтаційних процесів в Україні з прикладами в галузі туризму

Метою статті є дослідження проблеми структурних диспропорцій на ринку праці України з точки зору інформаційного забезпечення процесів професійної орієнтації населення та визначення шляхів подолання цієї проблеми. Саме цей аспект проблеми є найменш дослідженим у вітчизняній науковій літературі. Виявлено, що існують суттєві складнощі з доступом до публічних документів, таких як Класифікатор професій та Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників, які мають забезпечувати суспільство інформацією, необхідною для планування кар'єри. Крім того, підраховано, що забезпеченість професійних назв робіт кваліфікаційними характеристиками складає не більше 50%, і бракує переважно кваліфікаційних характеристик професій, які вимагають високого рівня освіти. Обґрунтовується необхідність урахування досвіду США в створенні національної електронної онлайн-бази даних професій O*NET. Стаття орієнтована на фахівців у сфері взаємодії ринків праці та освіти, у сфері профорієнтаційних процесів. Також фахівцям у галузі туризму можуть бути корисні наведені в роботі приклади.

Ключові слова: ринок праці, профорієнтація, класифікатор професій, довідник кваліфікаційних характеристик, професійний стандарт, туризм.
Табл.: 3. **Бібл.:** 15.

Кісь Олександр Петрович – кандидат економічних наук, доцент кафедри туризму, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: kisaleks@mail.ru

УДК 331.548

Кісь А. П. Проблемы информационного обеспечения профориентационных процессов в Украине с примерами в сфере туризма

Целью данной статьи является исследование проблемы структурных диспропорций на рынке труда Украины с точки зрения информационного обеспечения процессов профессиональной ориентации населения и определение путей преодоления этой проблемы. Именно этот аспект проблемы является наименее изученным в отечественной научной литературе. Выявлено, что существуют существенные сложности с доступом к публичным документам, таким как Классификатор профессий и Справочник квалификационных характеристик профессий работников, которые должны обеспечивать общество информацией, необходимой для планирования карьеры. Кроме того, подсчитано, что обеспеченность профессиональных названий работ квалификационными характеристиками составляет не более 50%, и отсутствуют преимущественно квалификационные характеристики профессий, требующих высокого уровня образования. Обосновывается необходимость учета опыта США в создании национальной электронной онлайн-базы данных профессий O*NET. Статья ориентирована на специалистов в сфере взаимодействия рынков труда и образования, в сфере профориентационных процессов. Также специалистам в сфере туризма могут быть полезны приведенные примеры.

Ключевые слова: рынок труда, профориентация, классификатор профессий, справочник квалификационных характеристик, профессиональный стандарт, туризм.
Табл.: 3. **Библ.:** 15.

Кісь Олександр Петрович – кандидат экономических наук, доцент кафедры туризма, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)
E-mail: kisaleks@mail.ru

UDC 331.548

Kis O. P. Problems of Informational Supporting the Professional Orientation Processes in Ukraine with Examples in the Tourism Sphere

The article is aimed at studying the problem of structural disparities in the labor market of Ukraine in terms of informational supporting the professional orientation of population and finding ways to overcome this problem. Particularly this aspect of the problem is still the least studied in the national literature. It has been revealed that there are considerable difficulties with access to public documents, such as the Classifier of professions and Reference book of qualification characteristics for these professionals, which should provide society with information about career planning. In addition, it has been estimated that provision of denotations for professions with qualification characteristics does not exceed 50%, and there are predominantly no qualification characteristics of professions requiring high levels of education. The article substantiates the necessity of considering the experience of the United States of America in establishing the national electronic on-line database of professions O*NET. The article is intended for specialists in the sphere of interaction of labor markets and education, as well as sphere of professional orientation processes. The provided examples can also be useful for specialists in the tourism sphere.

Key words: labor market, professional orientation, Classifier of professions, Reference book of qualification characteristics, professional standard, tourism.

Tabl.: 3. **Bibl.:** 15.

Kis Oлександр P. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor of the Department of Tourism, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economic (pr. Nauky, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: kisaleks@mail.ru

Диспропорції на ринку праці є безперечно суттєвою проблемою для економіки України, без вирішення якої важко уявити досягнення стабільного економічного зростання, зростання добробуту населення, зміцнення держави та посідання Україною гідного місця в системі міжнародного поділу праці. Далеко вже не перший рік лунають застереження щодо великої кількості дипломованих спеціалістів з економіки, менеджменту та юриспруденції, у той час як роботодавцям не вистачає кваліфікованих кадрів з технічною освітою.

Зазначена проблема знайшла відображення в роботах українських науковців. Зокрема, державне регулювання ринку праці досліджували: В. Бакуменко, С. Гринкевич, В. Дорофійенко, В. Ільяшенко, Л. Костровець, О. Черниш. Дослідження взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг в Україні здійснювали: Д. Богиня [1], О. Єрмоленко [2, 3], Ю. Коновалов, О. Мартякова [4], Я. Юрик [5, 6].

Проте в переважній більшості робіт, присвячених цій тематиці, акцент робиться на відносинах у межах трикутника «ринок праці – держава – освіта». При

цьому ринок праці переважно аналізується з точки зору попиту з боку роботодавців, а не пропозиції. А пропозиція якщо і розглядається, то, як правило, з позиції державного регулювання діяльності освітніх закладів, а не в аспекті прийняття рішень випускниками шкіл щодо обрання майбутньої професії.

Недостатня увага до інформаційного забезпечення профорієнтаційної роботи обумовила невисоку ефективність спроб держави у 2015 р. привести структуру пропозиції праці у відповідність до потреб ринку праці, які полягали в регулюванні розподілу обсягів державного замовлення на підготовку кадрів у вищих навчальних закладах з акцентом на користь природничо-математичних та інженерно-технічних спеціальностей (напрямів підготовки). Данні щодо змін обсягів державного замовлення вже під час вступної кампанії свідчать про зменшення в багатьох ВНЗ кількості місць державного замовлення на технічні спеціальності (напрями підготовки), за винятком галузі знань «Інформатика та обчислювальна техніка», та збільшення замовлення на економічні спеціальності (напрями підготовки).

У табл. 1 наведено данні по деяких технічних ВНЗ України щодо обсягів державного замовлення на початку липня (ДЗ_л) відповідно до наказу МОН України № 728 від 09.07.2015 р., наприкінці серпня (ДЗ_с) з урахуванням змін внесених наказами № 783, № 825, № 868 та № 889 та різниці у державному замовленні (ЗДЗ) між станом на 09.07.2015 р. і на 21.08.2015 р., коли були внесені останні суттєві зміни. Данні наведені по обсягах державного замовлення на підготовку фахівців освітнього ступеня «бакалавр» на денній формі навчання на основі повної загальної середньої освіти або освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста. При цьому слід зауважити, що за деякими напрямами підготовки обсяг державного замовлення першими наказами зі змінами був збільшений, а потім з урахуванням кількості поданих заяв – зменшений.

Зміни в обсягах державного замовлення на підготовку кадрів здійснюються, як правило, за поданнями самих ВНЗ з огляду на кількість уже поданих заяв абітурієнтів на вступ. Отже, зменшення обсягів державного замовлення на так звані технічні спеціальності свідчить про те, що кількість заяв абітурієнтів за ними була меншою за кількість бюджетних місць, тобто абітурієнти та їх батьки не бажають отримувати відповідну, затребувану на ринку праці Україні, освіту навіть безкоштовно, і водночас готові оплачувати за власні кошти навчання по спеціальностях, за якими ринок праці не відчуває дефіциту дипломованих спеціалістів.

Пояснюється це насамперед низьким рівнем інформованості абітурієнтів та навіть їх батьків щодо професій. Найпершим етапом профорієнтаційної роботи є інформаційний. Перш ніж обрати професію, абітурієнти мають отримати максимум інформації про професії, їх зміст, статус на ринку праці, рівні освіти, перспективи працевлаштування, можливості продовження навчання. Досвід профорієнтаційної роботи автора та роботи в приймальній комісії університету свідчить, що значна кількість абітурієнтів у виборі майбутньої професії ке-

руються передусім своїми уявленнями щодо «престижності» спеціальності (напрямку підготовки) та можливістю отримати бюджетне місце. При цьому суспільне уявлення щодо «престижності» не завжди відповідає реальному розкладу на ринку праці України та світу. Причина тому – брак доступної вичерпної інформації щодо професій.

Проаналізуємо джерела інформації, які мають забезпечувати усвідомлений вибір професії громадянами України.

Один з основних документів – це Класифікатор професій. На сьогодні діє його версія ДК 003:2010, розроблена Державним комітетом України з питань технічного регулювання та споживчої політики у 2010 р. На жаль, незважаючи на розвиток електронних засобів комунікації та руху до створення електронного урядування, зацікавленим особам проблематично отримати доступ до актуальної й достовірної інформації на офіційних інформаційних ресурсах. Автору на момент написання статті не вдалося знайти Класифікатор професій ДК 003:2010 на офіційних сайтах Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (саме це міністерство стало центральним органом виконавчої влади у сфері стандартизації після адміністративної реформи), Міністерства соціальної політики, Міністерства інфраструктури, Міністерства освіти і науки України. На офіційному порталі Верховної Ради України в розділі «Законодавство» наведено лише застарілу, скасовану версію – Класифікатор професій ДК 003:2005 [7]. Звісно, останню версію можливо знайти на сайтах неурядових організацій, проте виникає питання щодо достовірності та актуальності такої інформації.

Наступний офіційний документ, який визначає перелік основних робіт, які властиві тій або іншій посаді, та забезпечує єдність у визначенні кваліфікаційних вимог щодо певних посад, – це Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників (ДКХПП). ДКХПП є систематизованим за видами економічної діяльності збірником описів професій, які наведено у Класифікатору професій. У загальних положеннях ДКХПП зазначається, що «Довідник є нормативним документом, обов'язковим з питань управління персоналом на підприємствах, в установах і організаціях усіх форм власності та видів економічної діяльності» [8]. На жаль, і цей нормативний документ, як і Класифікатор професій, складно знайти в повному обсязі на офіційних сайтах органів державної влади. На різних офіційних ресурсах можна відшукати окремі розділи цього документа, але не в повному, систематизованому вигляді. При зверненні до приватних сайтів є ризики, що інформація може виявитися неактуальною і не достовірною.

Крім того, далеко не всі професійні назви робіт отримали описання у випусках ДКХПП. Аналіз Додатка Б Класифікатора професій свідчить, що менше 50% від загальної кількості професійних назв робіт, наведених у Класифікаторі професій, мають відповідні кваліфікаційні характеристики у ДКХПП (4440 з 8966) [9].

У загальних положеннях ДКХПП зазначається, що «Довідник служить для:

Зміни обсягів держзамовлення на підготовку фахівців за освітнім ступенем «бакалавр» на денній формі навчання в окремих ВНЗ у 2015 р.

Галузь знань	ВНЗ 1			ВНЗ 2			ВНЗ 3		
	ДЗ _л	ДЗ _с	ЗДЗ	ДЗ _л	ДЗ _с	ЗДЗ	ДЗ _л	ДЗ _с	ЗДЗ
0102. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини	7	15	8	10	15	5	x	x	x
0201. Культура	x	x	x	x	x	x	3	8	5
0202. Мистецтво	8	9	1	x	x	x	x	x	x
0203. Гуманітарні науки	30	30	0	12	12	0	3	10	7
0301. Соціально-політичні науки	13	13	0	x	x	x	0	5	5
0303. Журналістика та інформація	10	12	2	x	x	x	x	x	x
0304. Право	15	15	0	x	x	x	x	x	x
0305. Економіка та підприємництво	50	50	0	34	37	3	28	68	40
0306. Менеджмент і адміністрування	69	69	0	45	44	-1	5	10	5
0401. Природничі науки	60	78	18	27	26	-1	15	20	5
0402. Фізико-математичні науки	110	88	-22	47	47	0	x	x	x
0403. Системні науки та кібернетика	185	185	0	83	73	-10	56	41	-15
0501. Інформатика та обчислювальна техніка	641	642	1	284	284	0	250	275	25
0502. Автоматика та управління	218	213	-5	130	130	0	45	38	-7
0503. Розробка корисних копалин	39	26	-13	15	15	0	x	x	x
0504. Металургія та матеріалознавство	170	68	-102	25	20	-5	x	x	x
0505. Машинобудування та матеріалобробка	552	378	-174	232	163	-69	105	81	-24
0506. Енергетика та енергетичне машинобудування	187	136	-51	98	50	-48	40	29	-11
0507. Електротехніка та електромеханіка	391	264	-127	222	160	-62	20	12	-8
0508. Електроніка	218	201	-17	63	38	-25	x	x	x
0509. Радіотехніка, радіоелектронні апарати та зв'язок	385	305	-80	37	32	-5	91	66	-25
0510. Метрологія, вимірювальна техніка та інформаційно-вимірювальні технології	239	124	-115	58	39	-19	23	15	-8
0511. Авіаційна та ракетно-космічна техніка	52	50	-2	x	x	x	215	115	-100
0513. Хімічна технологія та інженерія	190	188	-2	115	104	-11	x	x	x
0514. Біотехнологія	85	100	15	22	22	0	x	x	x
0515. Видавничо-поліграфічна справа	55	46	-9	12	11	-1	x	x	x
0517. Харчова промисловість та переробка сільськогосподарської продукції	x	x	x	27	27	0	x	x	x
0701. Транспорт і транспортна інфраструктура	x	x	x	35	26	-9	60	37	-23
0801. Геодезія та землеустрій	x	x	x	x	x	x	20	30	10
1701. Інформаційна безпека	112	112	0	x	x	x	15	15	0
1702. Цивільна безпека	x	x	x	5	5	0	x	x	x

- а) розроблення посадових інструкцій працівникам, які закріплюють їх обов'язки, права та відповідальність;
- б) складання положень про структурні підрозділи, які визначають їх роль та місце в системі управління підприємством (установою, організацією);
- в) формування та регулювання ринку праці;
- г) ведення документації про укладення трудового договору (прийняття на роботу), професійне просування, переведення на іншу роботу, відсторонення від роботи, припинення і розірвання трудового договору;
- д) присвоєння і підвищення категорій за посадою відповідно до оволодіння особою повним обсягом знань та робіт за результатами кваліфікаційної атестації;
- е) організації навчально-виховного процесу в закладах освіти, які готують працівників за професіями відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів» [8].

Таким чином, для ефективного функціонування ринку праці цей документ має велике значення, зокрема і для профорієнтаційної роботи. Навряд чи слід очікувати раціонального обрання професії молоддю, яка

поповнює ринок праці, якщо їй недоступна навіть така базова інформація щодо майбутньої роботи. У зв'язку з цим конче потрібно вирішити зазначені вище проблеми з відсутністю кваліфікаційних характеристик великої кількості професій та доступом до актуальної й достовірної інформації з офіційних джерел.

Стан забезпеченості професій кваліфікаційними характеристиками в ДКХПП можна проілюструвати на прикладі професій туристичної галузі (табл. 2). Інформацію для табл. 2 щодо наявності випусків ДКХПП взято з Додатка Б до Класифікатора професій ДК 003:2010 [9].

З табл. 2 видно, що у сфері туризму найменш забезпечені кваліфікаційними характеристиками професії з 1-го, 2-го та 3-го розділів, які передбачають високий рівень освіти. Незважаючи на це, освітньо-кваліфікаційні характеристики (складові галузевих стандартів освіти) за напрямом підготовки «Туризм» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» і спеціальністю «Туризмознавство» освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» були якісно прописані.

Таблиця 2

Забезпеченість професій у галузі туризму кваліфікаційними характеристиками в ДКХПП

Код та назва класифікаційного угруповання, професійна назва роботи	Випуск ДКХПП
1	2
1 Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі). 12 Керівники підприємств, установ та організацій. 123 Керівники функціональних підрозділів. 1239 Керівники інших функціональних підрозділів.	
<i>Завідувач номерного фонду готелю (туристичного комплексу та ін.)</i>	-
2 Професіонали. 22 Професіонали в галузі наук про життя та медичних наук. 221 Професіонали в галузі наук про життя та медичних наук. 2213 Професіонали в агрономії, водному господарстві, зооінженерії, лісівництві, меліорації та природно-заповідній справі. 2213.2 Агрономи, гідротехніки, зооінженери, лісівники та професіонали споріднених професій.	
<i>Фахівець з рекреації</i>	-
24 Інші професіонали. 244 Професіонали в галузі економіки, соціології, археографії, археології, географії, кримінології та палеографії. 2444 Професіонали в галузі філології, лінгвістики та перекладів. 2444.2 Філологи, лінгвісти, перекладачі та усні перекладачі.	
<i>Гід-перекладач</i>	-
248 Професіонали в галузі туризму, готельної, ресторанної та санаторно-курортної справи. 2481 Професіонали в галузі туризму. 2481.1 Наукові співробітники (туризмологія, екскурсознавство).	
<i>Молодший науковий співробітник (туризмологія, екскурсознавство)</i>	-
<i>Науковий співробітник (туризмологія, екскурсознавство)</i>	-
<i>Науковий співробітник-консультант (туризмологія, екскурсознавство)</i>	-
2481.2 Туризмознавці.	
<i>Екскурсознавець</i>	-
<i>Туризмознавець</i>	-
2482 Професіонали в галузі готельної та ресторанної справи. 2482.2 Професіонали із готельної та ресторанної справи.	
<i>Фахівець із гостинності в місцях розміщення (готелі, туристичні комплекси та ін.)</i>	-
<i>Фахівець із готельної справи</i>	-

1	2
Фахівець із ресторанної справи	-
2483 Професіонали в галузі санаторно-курортної справи. 2483.1 Наукові співробітники (рекреалогія).	
Молодший науковий співробітник (рекреалогія)	-
Науковий співробітник (рекреалогія)	-
Науковий співробітник-консультант (рекреалогія)	-
2483.2 Професіонали із санаторно-курортної справи.	
Фахівець із санаторно-курортної справи	-
3 Фахівці. 34 Інші фахівці. 341 Фахівці в галузі фінансів та торгівлі. 3414 Консультанти з подорожей та організатори подорожей.	
Екскурсовод	5*, 81
Інструктор оздоровчо-спортивного туризму (за видами туризму)	-
Організатор подорожей (екскурсій)	81, 67
Організатор туристичної і готельної діяльності	-
Фахівець з готельного обслуговування	-
Фахівець з розвитку сільського туризму	-
Фахівець з туристичного обслуговування	-
Фахівець із конференц-сервісу	-
Фахівець із організації дозвілля	-
Фахівець із спеціалізованого обслуговування	80
Фахівець із туристичної безпеки	-
4 Технічні службовці. 42 Службовці, що обслуговують клієнтів. 422 Агенти з інформування клієнтів. 4221 Агенти з туризму.	
Агент з організації туризму	5*, 81
Конторський (офісний) службовець (подорожі)	-
5 Працівники сфери торгівлі та послуг. 51 Працівники, що надають персональні та захисні послуги. 511 Працівники, що надають послуги в дорозі. 5111 Працівники, що надають послуги в дорозі.	
Агент з доставки замовлених квитків	-
Агент з організації обслуговування авіап перевезень	68
Агент з приймання замовлень на квитки	-
Бортпровідник	68
Бортпровідник судновий	67
Евакуатор	80
Інструктор-провідник бортовий	68
Старший бортовий провідник служби бортпровідників	68
Стюард (послуги у дорозі)	-
Черговий з організації групових пасажирських перевезень	-
Черговий з реєстрації пасажирів	68
Черговий з реєстрації транзитних пасажирів	-
Черговий із забезпечення харчування пасажирів	68
Черговий на зустрічі та посадці пасажирів	-
Черговий по залу (вокзалу, залізничного агентства обслуговування пасажирів)	66, 67
5113 Супроводжувачі у подорожах.	

1	2
Груповод	-
512 Доглядачі будинків та працівники закладів ресторанного господарства. 5121 Доглядачі будинків та чергові в готелях та гуртожитках.	
Консьєрж готельного комплексу	-
Порт'є	87
Стюард (готелі та інші місця розміщення)	-
Черговий по поверху (готелю, кемпінгу, пансіонату)	87
514 Інші працівники, пов'язані з наданням послуг окремим особам. 5149 Інші працівники, пов'язані з наданням послуг окремим особам.	
Інструктор підводного плавання (рекреаційний дайвінг)	-
Інструктор спортивний з туристичного супроводу (за видами туризму)	-
Провідник (за видами туризму)	-

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 р. на заміну галузевим стандартам освіти мають прийти стандарти вищої освіти, які мають враховувати професійні стандарти. Про це зазначено у пункті 3 статті 10:

«3. Стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми:

...

6) вимоги професійних стандартів (у разі їх наявності)» [10].

На цей час професійні стандарти можна знайти на офіційному сайті Міністерства освіти і науки України або на сайті електронного архіву «Репозитарій професійних кваліфікацій».

На офіційному сайті МОН України наведено лише 8 скорочених версій професійних стандартів (паспортів професій): «Журналіст мультимедійних видань засобів масової інформації», «Інженер конвертерного виробництва», «Інженер-електрик в енергетичній сфері енергопостачальної компанії», «Інженер-електромеханік гірничий», «Майстер конвертерного виробництва», «Підручний сталевара конвертера», «Редактор мультимедійних видань засобів масової інформації», «Сталевар конвертера» [11]. На сайті електронного архіву «Репозитарій професійних кваліфікацій» – 19 професійних стандартів [12].

Отже, стан речей з розробкою професійних стандартів на цей момент не дозволяє системно застосовувати їх при формуванні освітніх стандартів або при проведенні профорієнтаційної роботи.

Професійні стандарти розробляються і використовуються в багатьох країнах для забезпечення виваженого вибору майбутньої спеціальності працівниками, формування державної політики у сфері зайнятості населення, регулювання відносин між працівниками та роботодавцями, розробки освітніх програм різних рівнів, оцінювання якості освіти.

Корисним для України може бути досвід США зі створення національного інформаційного ресурсу щодо професій – електронна база даних O*NET (*Occupational Information Network*). Метью Маріані вказує серед інших

на такі переваги системи O*NET у порівнянні з DOT (*Dictionary of Occupational Titles* – аналог українського ДКХПП) [13]:

1. O*NET – гнучка система на відміну від фіксованого формату DOT.

2. O*NET відображає професії сучасного (постіндустріального) суспільства, у той час як DOT відповідає потребам індустріального суспільства.

3. У системі O*NET оцінюється уніфікованість вмінь та навичок, що спрощує створення кластерів професій та планування кар'єри в межах такого кластера, а не однієї єдиної професії.

4. Легкість оновлення O*NET у порівнянні з DOT.

O*NET складається з кількох основних підсистем:

1. *Content model (Anatomy of an occupation)* – змістовна модель (анатомія професії), яка визначає ключові характеристики професії через набір стандартизованих дескрипторів.

2. *O*NET-SOC Taxonomy (Aspect of occupations)* – таксономія O*NET (спектр професій). Визначає перелік професій, на відміну від змістовної моделі, яка визначає структуру інформації щодо окремої професії. Періодично оновлюється.

3. *Data Collection (Real-world information)* – збір даних (реальна інформація). Якщо підсистема O*NET-SOC Taxonomy визначає перелік професій, а підсистема Content model визначає загальну структуру інформації по кожній професії, то підсистема Data Collection забезпечує постійне оновлення інформації щодо кожної професії шляхом онлайн-опитування експертів та робітників.

Оцінити корисність інформації щодо професій в системі O*NET можна на прикладі опису деяких професій галузі туризму, наведеного в табл. 3.

На думку автора, варто проаналізувати і врахувати досвід Сполучених Штатів у створенні гнучкої інформаційної системи щодо професій в Україні.

ВИСНОВКИ

1. На ринку праці в Україні спостерігаються структурні диспропорції, які проявляються зокрема у невідповідності структури державного замовлення на під-

Приклад опису професій галузі туризму в системі O*NET США

Професія	Туристичний агент	Туристичний гід
1	2	3
Стиля характеристика	Планувати та продавати клієнтам туристичного агентства транспортні послуги та послуги з розміщення. З'ясувати потрібний пункт призначення, вид транспорту, дати подорожі, засоби розміщення та прийнятний рівень витрат. Також може розробляти, планувати та організовувати маршрути подорожі та продавати турпакети. Може допомагати у вирішенні проблем клієнтів під час подорожі	Планувати, організовувати та здійснювати індивідуальні та групові подорожі, тури та експедиції на велику відстань
Типові назви робіт	Радник з організації автомобільних подорожей, Туристичний агент, Консультант з подорожей, Радник з організації подорожей	Радник з організації круїзів, Гід, Керівник походу на гірських велосипедах, Керівник річного походу, Координатор туру, Директор туру, Туристичний супроводжуючий, Менеджер туру, Туроператор, Керівник туру
Завдання	Стягувати з клієнтів оплату за транспортні послуги та послуги розміщення. Спілкуватися з клієнтами з метою з'ясування потрібного їм пункту призначення, виду транспорту, засобів розміщення, дати подорожі та фінансових обмежень. Обчислювати вартість подорожі та розміщення, використовуючи калькулятор, комп'ютер, тарифні довідники перевізників та готелів, а також призначати ціну турпакета. Бронювати проїзні квитки та місця в готелях за допомогою комп'ютера або телефону. Планувати, описувати, оформлювати та продавати пакетні тури або інсентів-тури, сформовані туроператорами	Розробляти туристичні маршрути, використовуючи знання про пункти призначення та транспортне сполучення. Вирішувати будь-які проблеми з переміщенням, розміщенням та обслуговуванням туристів. Продавати туристичні пакети. Організація подорожі в деталях, включаючи розміщення, транспортне забезпечення, спорядження та доступність медичного обслуговування. Оцінювати рівень послуг, отримуваних під час туристичної подорожі, та звітувати результати дослідження організаторам туру
Інструменти	Струменеві принтери. Персональні комп'ютери. Копіювальні машини. Платіжні термінали. Пристрої для друку квитків	Автобуси. Аптечки першої медичної допомоги. Мікрофони. Рації. Навігатори.
Технології	Програмне забезпечення для бізнес-аналітики та аналізу даних. Електронний календар та щоденник. Система управління взаємодіями з клієнтами. Електронні бази даних та мова запитів. Електронні таблиці.	Бухгалтерське програмне забезпечення. Система управління взаємодіями з клієнтами. Електронна пошта. Навігаційне програмне забезпечення. Електронні таблиці
Знання	Організація типових та індивідуальних послуг. Географія. Організація продажів та маркетинг. Транспорт. Англійська мова.	Організація типових та індивідуальних послуг. Організація продажів та маркетинг. Географія. Діловодство. Менеджмент.

1	2	3
<p>Вміння та навички</p>	<p>Активне слухання – вміння уважно слухати те, що кажуть інші особи, витратити час на розуміння точки зору співрозмовника, ставити належні уточнюючі запитання, не переривати невчасно співрозмовника. Говоріння – спілкування з іншими з метою ефективного передачі інформації. Спрямованість на обслуговування – активний пошук шляхів допомоги людям. Розуміння прочитаного – розуміння тексту документів професійного характеру. Соціальна сприйнятливість – передбачення реакції інших і розуміння, чому вони так реагують</p>	<p>Активне слухання – вміння уважно слухати те, що кажуть інші особи, витратити час на розуміння точки зору співрозмовника, ставити належні уточнюючі запитання, не переривати невчасно співрозмовника. Говоріння – спілкування з іншими з метою ефективного передачі інформації. Спрямованість на обслуговування – активний пошук шляхів допомоги людям. Координація дій – узгодження власних дій з діями інших. Переконливість – вміння впливати на інших з метою зміни їх думок та поведінки</p>
<p>Здібності</p>	<p>Усне сприйняття – здатність слухати та розуміти інформацію та ідеї, які передаються усно за допомогою слів та речень. Виразність мовлення – здатність передавати інформацію та ідеї в усній формі зрозуміло іншим особам. Ясність мови – здатність мовити чітко, зрозуміло. Розпізнавання мови – здатність розпізнавати та розуміти мовлення інших осіб. Письмове сприйняття – здатність читати та розуміти інформацію та ідеї, наведені в письмовій формі</p>	<p>Усне сприйняття – здатність слухати та розуміти інформацію та ідеї, які передаються усно за допомогою слів та речень. Ясність мови – здатність мовити чітко, зрозуміло. Розпізнавання мови – здатність розпізнавати та розуміти мовлення інших осіб. Виразність мовлення – здатність передавати інформацію та ідеї в усній формі зрозуміло іншим особам. Письмове сприйняття – здатність читати та розуміти інформацію та ідеї, наведені в письмовій формі</p>
<p>Типові завдання діяльності (загальні)</p>	<p>Обслуговування, виконання замовлень, робота безпосередньо з людьми (обслуговування покупців у закладах харчування і торгівлі та приймання відвідувачів). Збір інформації (проведення спостережень, сприйняття інформації від інших осіб та її отримання іншими способами з усіх можливих джерел). Робота з обчислювальною технікою (використання комп'ютерів, комп'ютерного обладнання та програмного забезпечення з метою написання програм, налаштування програмного забезпечення, введення даних та обробки інформації). Продажі або вплив на інших осіб (переконавання інших осіб придбати товари або послуги, а також вплив на думки та дії інших осіб). Комунікації із зовнішнім середовищем організації (спілкування з людьми із зовнішнього середовища організації, представлення організації перед споживачами, суспільством, представниками органів державної та місцевих влад в усній або письмовій формі з використанням телефонного зв'язку або електронної пошти)</p>	<p>Збір інформації (проведення спостережень, сприйняття інформації від інших осіб та її отримання іншими способами з усіх можливих джерел). Налагодження та підтримка міжособистісних стосунків (розвиток конструктивних взаємовигідних робочих стосунків та підтримання їх протягом тривалого часу). Обслуговування, виконання замовлень, робота безпосередньо з людьми (обслуговування покупців у закладах харчування і торгівлі та приймання відвідувачів). Комунікації із зовнішнім середовищем організації (спілкування з людьми із зовнішнього середовища організації, представлення організації перед споживачами, суспільством, представниками органів державної та місцевих влад в усній або письмовій формі з використанням телефонного зв'язку або електронної пошти). Продажі або вплив на інших осіб (переконавання інших осіб придбати товари або послуги, а також вплив на думки та дії інших осіб)</p>
<p>Типові завдання діяльності (галузеві)</p>	<p>Збирати інформацію про споживачів та продукцію з метою визначення потреб споживачів. Здійснювати торгово-розрахункові операції. Калькулювати вартість товарів або послуг. Оформлювати договори купівлі-продажу або інші. Відпускати продукцію або послуги.</p>	<p>Надавати першу медичну допомогу. Задовольняти скарги клієнтів та вирішувати проблеми. Вести фінансові та бухгалтерські записи. Роз'яснити правила, політику та процедури. Організовувати рекреаційну діяльність та події</p>

Примітка: авторський переклад.

Джерело: складено за даними www.onetcenter.org [14, 15].

готовку фахівців у ВНЗ і вподобань абітурієнтів при обранні спеціальності (напрямку підготовки). Однією із суттєвих причин цього, до того ж малодослідженою, є слабка інформованість абітурієнтів щодо специфіки тієї чи іншої професії.

2. Первинну інформацію щодо структури ринку праці та специфіки професій громадяни України мають отримувати з таких нормативно-правових документів, як Класифікатор професій та Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Проте режим доступу до офіційних версій цих документів слід характеризувати як ускладнений і дуже некомфортний для потенційних споживачів цієї публічної інформації. Крім того, не більше 50% професійних назв робіт, затверджених Класифікатором професій, мають описання в Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників.

3. Професійні стандарти, які мають на доповнення до ДКХПП характеризувати професії та, відповідно до чинного законодавства України, використовуватись у процесі розробки стандартів вищої освіти та навчальних програм, на поточний час розроблені та оприлюднені в мізерній кількості. Ця ситуація потребує скорішого вирішення та мобілізації для цього суспільних ресурсів, включаючи інтелектуальний потенціал галузевих організацій роботодавців, об'єднань підприємців, освітніх та наукових установ.

4. Також у процесі вдосконалення системи інформаційного забезпечення профорієнтації в Україні варто проаналізувати вдалий досвід США з розробки гнучкої, динамічної інформаційної системи зі збору та розповсюдження в суспільстві інформації щодо професій – програми O*NET. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Богиня Д. П.** Оптимізація зайнятості, як чинник ефективності праці / Д. П. Богиня // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2012. – № 1(26). – С. 6–9.
2. **Єрмоленко О. А.** Протиріччя та їх наслідки на ринку праці в Україні / О. А. Єрмоленко // Бізнес Інформ. – 2014. – № 3. – С. 231–236.
3. **Єрмоленко О. А.** Методи регулювання вітчизняного ринку праці / О. А. Єрмоленко // Бізнес Інформ. – 2013. – № 7. – С. 23–28.
4. **Мартьякова О. В.** Взаємодія ринків праці та освітніх послуг: тенденції перспективи розвитку / О. В. Мартьякова, О. В. Мудра // Сталый розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – № 7 (17). – С. 19–24.
5. **Юрик Я. І.** Ринок праці України: вчора, сьогодні, завтра / Я. І. Юрик, Ю. І. Коновалов // Бізнес Інформ. – 2014. – № 8. – С. 150–156.
6. **Юрик Я. І.** Аналіз основних тенденцій розвитку ринку праці України / Я. І. Юрик, І. Л. Жук // Інноваційна економіка. – 2013. – № 6. – С. 173–180.
7. Класифікатор професій ДК 003:2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/vb375609-05>
8. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2004 № 336 «Про затвердження Випуску 1 «Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dcz.gov.ua/ode/doccatalog/document?id=7898

9. Класифікатор професій ДК 003:2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.profstandart.org.ua/classifiers/professions>

10. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

11. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. Професійні стандарти (паспорти професій) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/vishha/standarty-prof.html>

12. Реєстр професійних стандартів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.profstandart.org.ua/standarts>

13 **Mariani M.** Replace with a database: O*NET replaces the Dictionary of Occupational Titles / Matthew Mariani [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.bls.gov/careeroutlook/1999/Spring/art01.pdf>

14. Summary report for: 39-7012.00 – Travel Guides [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.onetonline.org/link/summary/39-7012.00>

15. Summary Report for: 41-3041.00 – Travel Agents [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.onetonline.org/link/summary/41-3041.00>

REFERENCES

Bohynia, D. P. "Optimizatsiia zainiatosti yak chynnyk efektyvnosti pratsi" [Optimization of employment as a factor of efficiency]. *Visnyk Donbaskoi derzhavnoi mashynobudivnoi akademii*, no. 1 (26) (2012): 6-9.

"Klasyfikator profesii DK 003:2005" [Classification of professions DK 003: 2005]. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/vb375609-05>

"Klasyfikator profesii DK 003:2010" [Classification of professions DK 003: 2010]. <http://www.profstandart.org.ua/classifiers/professions>

[Legal Act of Ukraine] (2004). www.dcz.gov.ua/ode/doccatalog/document?id=7898

[Legal Act of Ukraine] (2014). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

Martiakova, O. V., and Mudra, O. V. "Vzaiemodiia rynkiv pratsi ta osvitynih posluh: tendentsii i perspektyvy rozvytku" [The interaction of labor markets and education: trends and prospects]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 7 (17) (2012): 19-24.

Mariani, M. "Replace with a database: O*NET replaces the Dictionary of Occupational Titles". <http://www.bls.gov/careeroutlook/1999/Spring/art01.pdf>

"Profesiini standarty (pasporty profesii)" [Professional standards (passports professions)]. Ofitsiynyi sait Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. <http://mon.gov.ua/activity/education/vishha/standarty-prof.html>

"Reiestr profesiinykh standartiv" [Register of professional standards]. <http://www.profstandart.org.ua/standarts>

"Summary report for: 39-7012.00 – Travel Guides" <http://www.onetonline.org/link/summary/39-7012.00>

"Summary Report for: 41-3041. 00 – Travel Agents" <http://www.onetonline.org/link/summary/41-3041.00>

Yermolenko, O. A. "Metody rehuliuвання vitchyznianoho rynku pratsi" [Methods of regulating domestic labor market]. *Biznes Inform*, no. 7 (2013): 23-28.

Yermolenko, O. A. "Protyrichchia ta yikh naslidky na rynku pratsi v Ukraini" [Contradictions and their effects on the labor market in Ukraine]. *Biznes Inform*, no. 3 (2014): 231-236.

Yuryk, Ya. I., and Konovalov, Yu. I. "Rynok pratsi Ukrainy: vchora, syohodni, zavtra" [The labor market in Ukraine: yesterday, today and tomorrow]. *Biznes Inform*, no. 8 (2014): 150-156.

Yuryk, Ya. I., and Zhuk, I. L. "Analiz osnovnykh tendentsii rozvytku rynku pratsi Ukrainy" [Analysis of the main trends of the labor market in Ukraine]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 6 (2013): 173-180.